

EKOPOLITIKA

Ilona Jančářová

Program přednášek a seminářů

(každá lekce: 1 hodina přednáška + 1 hodina seminář)

1. Ekologická politika, pojem, obsah, cíle. Výchozí stanoviska a pojmy. Ochrana životního prostředí v politice EU. (1.3.2021)
2. Subjekty ekopolitiky. Účast veřejnosti při ochraně a tvorbě životního prostředí. Veřejnost a Aarhuská úmluva. (8.3.2021)
3. Obnovitelné a neobnovitelné zdroje. Energetická politika ČR se zaměřením na výrobu elektřiny. (15.3.2021)
4. Globální problémy životního prostředí I. (Ztenčování ozonové vrstvy, deforestace, desertifikace, globální oteplování) (22.3.2021)
5. Globální problémy životního prostředí II. (Snižování biologické rozmanitosti, ekonomický rozvoj a ochrana životního prostředí, růst lidské populace) (29.3.2021)
6. Základní strategie k omezení znečišťování životního prostředí bez intervence státu a se státní intervencí. Prostředky ke kontrole a omezení znečišťování I (12.4.2021)
7. Prostředky ke kontrole a omezení znečišťování II.(19.4.2021)
8. Automobilová doprava jako zdroj ohrožení životního prostředí (26.4.2021)
9. Odpadové hospodářství, komunální odpad. (3.5.2021)
10. Zvíře jako předmět ochrany. Aktuální problémy zachování biodiversity. Metody regulace. (10.5.2021)
11. Ochrana životního prostředí a zdraví člověka. Ekologicky šetrný přístup k životnímu prostředí. Ekologické zemědělství. Ekologicky šetrné výrobky a potraviny. (17.5.2021)
12. Aktuální otázky v ochraně životního prostředí. (24.5.2021)

ZÁKLADNÍ POSTOJE K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ

čistý technocentrismus

utilitarismus

umírněný technocentrismus

Antropocentrismus

konzervacionismus

Biocentrismus

ZÁKLADNÍ POJMY

Ekologie – vědní obor zabývající se studiem vztahů mezi živým organismem a jeho domovským prostředím a mezi organismy v určitém prostředí.

Ernst Haeckel 1866

ZÁKLADNÍ POJMY

Životní prostředí – definice:

- Statická
- Dynamická
- Systémová

- vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje; jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie (ZOŽP § 2)

ZÁKLADNÍ POJMY

Složky životního prostředí:

- Ovzduší
- Voda
- Půda
- Flóra a fauna
- Elektromagnetické záření
- Předměty uměle vytvořené člověkem

ZÁKLADNÍ POJMY

Biosféra:

- troposféra (nižší vrstva atmosféry)
- hydrosféra (oceány)
- litosféra (pevnina do 3 km pod povrchem Země)

(Vernadsky)

Ekosystém – funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a času.

ZÁKLADNÍ POJMY

Přírodní zdroje:

- přírodní zdroje v užším smyslu
- přírodní procesy

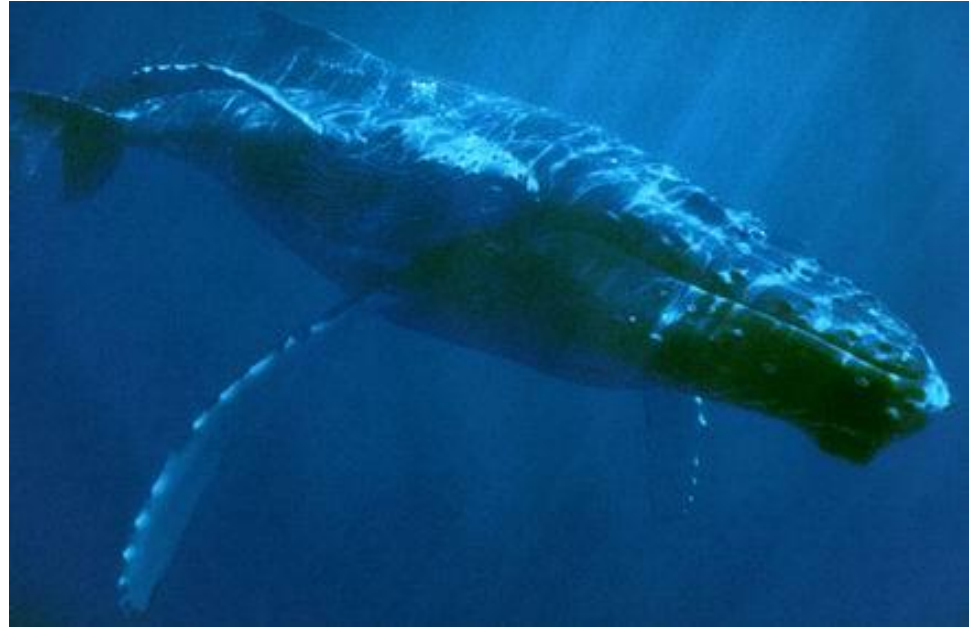
Přírodní zásoby

ZÁKLADNÍ POJMY

Přírodní zdroje:

- obnovitelné
- neobnovitelné

Princip maximálně udržitelného výnosu

- nutnost respektovat maximální množství, které může být ze zdroje odebráno v určitém časovém období, aniž by to mělo za následek ztenčení populace daného druhu.

ZÁKLADNÍ POJMY

Politika:

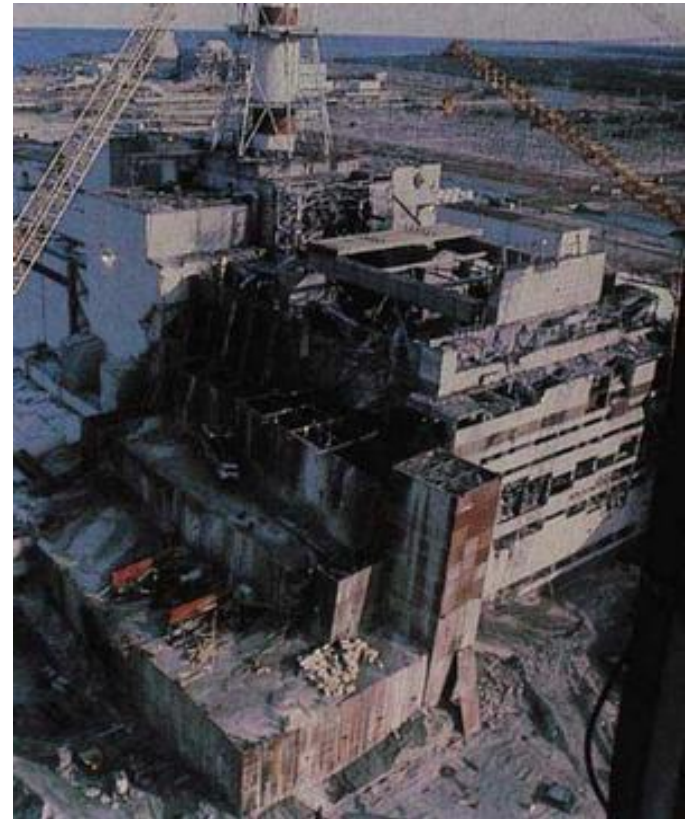
- program, koncepce
- soupeření o moc
- boj o rozdělování národního důchodu

Ekopolitika – soubor akcí reagujících na sociálně ekologické problémy

EKOPOLITIKA

Vznik ekopolitiky - hledisko:

- a) **Celosvětové** (konference o životním prostředí člověka - Stockholm 1972)
- b) **Vnitrostátní** (po revoluci v listopadu 1989)

EKOPOLITIKA

Cyklus ekopolitiky:

1. Existence a objevení ekologického problému
2. Společenské uznání problému, podpora
3. Formulace cílů a strategií
4. Realizace
5. Revize – ukončení cyklu

EKOPOLITIKA

Obsah:

- Zřízení potřebných orgánů a institucí
- Přijetí principů
- Formulace cílů
- Volba vhodných nástrojů
- Zakotvení institucionální struktury a nástrojů do právního řádu
- Kontrola realizace cílů

EKOPOLITIKA

Ekopolitika:

- Rezortní
- Všestranná

REZORTNÍ EKOPOLITIKA

- součást tradiční činnosti vlády, resp. jednotlivých ministerstev
- zaměřuje se na krátkodobější cíle a konkrétní dílčí problémy
- omezena úzkým vymezením kompetencí, s čímž kontrastuje mnohostranně propojená podstata ekologických problémů

VŠESTRANNÁ EKOPOLITIKA

Všestranná ekopolitika formuluje cíle a postupy zaměřené na odstraňování příčin nepříznivých účinků. Je zaměřena na cíle dlouhodobého charakteru:

- zvyšovat účinnost využívání přírodních zdrojů (zvyšováním množství výrobků na jednotku vstupu)
- investovat do obnovování přírodních zdrojů
- investovat do schopnosti přírody absorbovat odpady a odpadní látky
- investovat do veřejných statků a služeb
- budování právního systému
- informovanost, osvěta, vzdělání.

EKOPOLITIKA

Nástroje ekologické politiky

- Morálka
- Právo
- Ekonomické nástroje
- Formy organizace
- Plánování, prognózování
- Výchova, vzdělání, osvěta
- Věda
- Informace

Státní politika životního prostředí ČR (SPŽP)

- Státní politika životního prostředí ČR (SPŽP) představuje dlouhodobý národní strategický dokument na vrcholové úrovni, který formuluje cíle v oblasti ochrany životního prostředí v ČR. Zároveň stanovuje **strategické směřování do roku 2030 s výhledem do roku 2050**, a zastřešuje problematiku životního prostředí v celém rozsahu.
- V roce 1995 byla schválena první Státní politika životního prostředí.
- Aktuální SPŽP 2020–2030 nahrazuje předchozí SPŽP 2012–2020 a představuje již 6. dokument podporující zlepšení stavu životního prostředí v ČR.

7. EAP – Všeobecný akční program Unie pro životní prostředí na období do roku 2020

Program určuje devět prioritních cílů:

1. chránit, zachovávat a rozvíjet přírodní bohatství Unie;
2. přeměnit Unii v zelené a konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství účinně využívající zdroje;
3. chránit občany Unie před environmentálními tlaky a riziky ovlivňujícími jejich zdraví a dobré životní podmínky;
4. maximalizovat přínos právních předpisů Unie v oblasti životního prostředí zlepšením jejich provádění;
5. prohloubit znalosti o životním prostředí a zlepšit faktickou základnu pro politiku v oblasti životního prostředí;
6. zajistit investice pro politiku v oblasti životního prostředí a klimatu a zohlednit náklady činností společnosti na ochranu životního prostředí;
7. zlepšit začlenění problematiky životního prostředí do ostatních oblastí politiky a zajistit soudržnost při vytváření nových politik;
8. posílit udržitelnost měst Unie;
9. zvýšit efektivnost Unie při řešení mezinárodních problémů v oblasti životního prostředí a klimatu.

8. EAP – Všeobecný akční program Unie pro životní prostředí na období od 2020

EK předložila návrh 8 AP (2020/0300 (COD)) 14.10.2020

- **6 prioritních oblastí:**

- dosažení redukčních cílů skleníkových plynů a klimatické neutrality do roku 2050
- zvyšování adaptační kapacity, zvyšování odolnosti a snižování zranitelnosti vůči změnám klimatu
- přibližování k regenerativnímu růstovému modelu (zvyšování účinnosti využívání přírodních zdrojů o polovinu), akcelerace k přechodu cirkulární ekonomiky
- naplňování ambice „zero pollution“
- ochrana, zachování a obnovení biodiverzity a dalších přírodních zdrojů
- snižování environmentálních a klimatických tlaků ve vztahu k výrobě a spotřebě (zvláště oblasti energetiky, průmyslového rozvoje, výstavby, mobility a potravního systému)

Politika ochrany životního prostředí v EU -vývoj

- 1973
  - vznik sekce Evropské komise na ochranu životního prostředí
  - 1. akční program ochrany životního prostředí
- 1977
  - 2. akční program ochrany životního prostředí
- 1980
  - Evropský soudní dvůr potvrdil možnost přijímat evropské závazné normy o ochraně životního prostředí v rámci regulace vnitřního trhu
- 1981
  - v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro životní prostředí
- 1982
  - 3. akční program ochrany životního prostředí
- 1987
  - Jednotný evropský akt
    - samostatná politika ochrany životního prostředí součástí primárního práva
  - 4. akční program ochrany životního prostředí

Politika ochrany životního prostředí v EU - vývoj

- 1993
  - Maastrichtská smlouva novelizuje ustanovení o politice životního prostředí
  - 5. akční program ochrany životního prostředí
- 1998
  - Amsterodamská smlouva zavádí požadavek integrace ochrany životního prostředí do vymezování a provádění všech politik EU (čl. 6 SES) a princip trvale udržitelného rozvoje (čl. 2)
  - Zahájení Cardiffského procesu „Strategy for Integrating Environment into EU Policies“
- 2001
  - První strategie EU pro udržitelný rozvoj
- 2002
  - 6. akční program pro životní prostředí (2002–2012)
- 2006
  - Obnovená Strategie udržitelného rozvoje (pro rozšířenou EU)

Politika ochrany životního prostředí v EU - vývoj

- 2009 Lisabonská smlouva
  - Ochrana životního prostředí v rámci sdílených politik (hlava XX SFEU)
  - Zpřesnění a doplnění cílů (ochrana ŽP a UR) do zakládajících smluv
  - Zakotvení boje proti změně klimatu
  - Nová hlava XXI (energetika) – cíle EU
    - Podpora energ. účinnosti a úspor
    - Rozvoj nových a obnovitelných zdrojů

PRIMÁRNÍ PRAMENY PRÁVA EU

Smlouva o fungování EU - čl. 191(1) (HLAVA XX ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ)

1. Politika Unie v oblasti životního prostředí přispívá ke sledování následujících cílů:
  - zachování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí,
  - ochrana lidského zdraví,
  - uvážlivé a racionální využívání přírodních zdrojů,
  - podpora opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a zejména boj proti změně klimatu.

PRIMÁRNÍ PRAMENY PRÁVA EU

Smlouva o fungování EU - čl. 191(2) (HLAVA XX ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ)

2. Politika Unie v oblasti životního prostředí je zaměřena na **vysokou úroveň ochrany**, přičemž přihlíží k rozdílné situaci v jednotlivých regionech Unie. Je založena na zásadách **obezřetnosti a prevence**, odvracení ohrožení životního prostředí především **u zdroje** a na zásadě "**znečišťovatel platí**".

PRAMENY PRÁVA EU

Sekundární právo:

- Nařízení – závazná, přímo použitelná
- Směrnice – nutnost transpozice
- Rozhodnutí - závazné pro toho, komu je určeno
- Doporučení, stanoviska - nezávazná

PRAMENY PRÁVA EU

- Mezinárodní úmluvy, které EU ratifikovala, zavazují EU i členské státy; předpisy EU, které by jim odporovaly, jsou nezákonné
- Judikatura SD – interpretace práva EU
– závazný výklad

PRÁVO EU

Prosazování unijního práva

- vnitrostátní vůči FO, PO
- proti státu (nedostatečná implementace nebo prosazování)

New Commission strategy: infringement proceedings only for policy priorities

The Commission has clarified its new strategy to only open infringement proceedings where they align with its policy priorities. Ludwig Kramer notes that the strategy departs from the Commission's obligation to ensure the application of EU, enshrined in Article 17 of the Treaty on the European Union.

- ANALYSIS / 18 October 2017

Následky strategie ....

- Zvyšování rozdílů v aplikaci pravidel na ochranu životního prostředí mezi členskými zeměmi EU.
- EU se stává rukojmím velkých ekonomických zájmů a odvrací se od integrace v ochraně životního prostředí – oslabení spolupráce s NGOs .
- Využívání EU jako nástroje velkého byznysu nemusí být v zájmu všech, avšak současná environmentální politika EU – téměř žádná nová regulace, špatné monitorování aplikace existujících pravidel – postupně k tomu vede.

Instituce EU

- **Generální ředitelství Evropské komise pro životní prostředí (Directorate-General Environment)**
  - zavádí a definuje novou legislativu v oblasti životního prostředí a zajišťuje, aby schválená opatření byla skutečně zaváděna do praxe v členských státech
  - reprezentuje EU na mezinárodním poli, propaguje akce zaměřené na globální a přeshraniční problémy životního prostředí, pracuje na začlenění aspektů životního prostředí do ostatních oblastí politiky, podporuje zapojení veřejnosti do řešení problémů životního prostředí
- **Síť Evropské unie pro zavádění a prosazování práva životního prostředí - IMPEL**
  - zajištění efektivnějšího přejímání a uvádění zákonů o životním prostředí do praktického používání v členských státech
  - by capacity building, awareness raising, sharing good practices, providing guidance and tools, enforcement cooperation and giving feed back to lawmakers and regulators on the practicability and enforceability of environmental legislation
- **Evropská agentura životního prostředí – EEA**
  - poskytovat včasné a věrohodné informace o životním prostředí politickým činitelům i veřejnosti
  - napomáhat rozvoji a prosazování kvalitní politiky ochrany životního prostředí v Evropské unii a ostatních členských státech EEA